

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Джеджули Олени Михайлівни на дисертаційне дослідження
Заскалєти Світлани Григорівни «Тенденції професійної підготовки
фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу», представлене на
здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність обраної теми. Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. При тому, що аграрний сектор забезпечує близько 60% фонду споживання населення, займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту і залишається практично єдиною галуззю, яка багато років поспіль забезпечує зовнішньоторгівельний прибуток, економічні можливості його використовуються не повністю. Тому для розвитку аграрного сектора України потрібні професійно підготовлені кадри, спроможні вирішити проблеми фінансового характеру сільськогосподарських підприємств, удосконалити нормативно-правові акти щодо аграрної політики держави, впроваджувати у діяльність підприємств інновації, створювати належні умови для реалізації громадянами права власності на землю; вдосконалювати інфраструктура ринку землі, впроваджувати перспективні агротехнології, поліпшувати якість землі та її використання, інтенсифікувати сільське господарства шляхом механізації та комп'ютеризації виробництва, хімізації, меліорації, інтенсивного розвитку біотехнологій у рослинництві; ефективно використовувати досягнення генетики і селекції тощо. Тому актуальним й важливим є дослідження тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу.

2. Тематика дисертаційної роботи відповідає плану наукових досліджень Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України («Інноваційні педагогічні технології підготовки педагога вищої школи», РК №0108U000440), Миколаївського національного аграрного університету («Психолого-педагогічне забезпечення професійної підготовки фахівців для впровадження освітніх інновацій», №0113U007331).

3. Дисертація чітко структурована. Складається з 5 розділів, списку умовних скорочень, вступу, висновків, списку використаних джерел, додатків. Виклад матеріалу характеризується послідовністю і логічністю. У вступі переконливо розкрита актуальність, висвітлено суперечності у професійній підготовці майбутніх аграріїв. Об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження розкривають зміст та етапи дослідження.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

У першому розділі професійна підготовка фахівців аграрної галузі розглядається як об'єкт порівняльного дослідження. Дисертантка зосереджує особливу увагу на соціально-економічних умовах розвитку системи професійної підготовки аграріїв в країнах ЄС, що пояснюється взаємозалежністю соціально-економічного розвитку країни та рівнем розвитку професійної підготовки фахівців. Зовнішні чинники розвитку аграрної освіти пов'язані із глобалізацією економіки, а до внутрішніх віднесено національні традиції, історичний та економічний розвиток країн.

У розділі ретельно проаналізовано проблему професійної підготовки майбутніх аграріїв у педагогічній теорії, розкрито сутність базових та специфічних понять (аграрна освіта, дорадчі служби, фахівець аграрної галузі тощо).

Глибина дослідження обумовлена розкриттям методології на чотирьох рівнях: філософському, загальнонауковому, конкретно науковому, технологічному.

Акцентується увага на методологічних підходах, на яких ґрунтується концепція дослідження професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС. Це дозволяє розробити класифікацію країн ЄС щодо подібності систем професійної підготовки фахівців аграрної галузі та визначити критерії їх порівняння.

Висновки до першого розділу систематизовані, узгоджені зі змістом, відображають соціально-економічні умови розвитку системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС; розкривають сутність проблеми аграрної освіти в цих країнах у педагогічній теорії, базових понять та концепції дослідження; висвітлюють класифікацію країн ЄС щодо подібності систем професійної підготовки фахівців аграрної галузі та критерії їх порівняння.

У другому розділі глибоко висвітлюються особливості професійної підготовки майбутніх аграріїв у країнах, що посідають перші місця у рейтингах за якістю аграрної освіти: Федеративна Республіка Німеччина, Французька Республіка, Королівство Данія, Велика Британія.

Враховуючи, що Німеччина є одним з найбільших виробників сільськогосподарської продукції серед країн ЄС, а обсяг її аграрного сектору має тенденцію до постійного зростання, цінним вважаємо дослідження системи професійної підготовки фахівців аграрного профілю в цій країні.

Дисертантка висвітлює організаційну структуру професійної підготовки, розкриває підпорядкованість навчальних закладів, торкається питань їх фінансування. Важливим є наголос на академічній свободі, яка дозволяє самостійний вибір навчальних дисциплін.

Характерною особливістю підготовки аграріїв у Німеччині Заскалета С.Г. вважає дуальність професійного навчання, яка полягає у доповненні теоретичної підготовки професійно-технічними фазами на підприємствах.

Аналіз системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Франції став підставою для важливого висновку про наступність, демократичність, гнучкість, багатофункціональність, диверсифікацію форм навчання, децентралізацію, високий ступінь автономії навчальних закладів, орієнтацію на підготовку фахівців широкого профілю, швидке реагування на потреби ринку та виробництва, перевагу у навчальних програмах дисциплін природничо-наукового та економіко-соціального циклів, розвиток інноваційних форм ц системі неперервної освіти дорослих.

Спільні риси авторка знаходить й в професійній підготовці аграріїв у Данії, а саме: значна кількість практичних занять, використання інноваційних підходів до управління та організації професійної підготовки фахівців аграрної галузі, поширення міжнародних зв'язків між закладами сільськогосподарської освіти.

У структурі професійної підготовки фахівців аграрного профілю Великої Британії дисертантка виокремлює два напрями: академічний (університетські навчальні заклади) та професійний (неуніверситетські навчальні заклади). До специфічних особливостей віднесено ранню спеціалізацію, розвиток дистанційної форми навчання, тісний зв'язок підприємців із закладами аграрної освіти та ін.

Порівняння освітніх систем аграрної підготовки країн Західної Європи (у тому числі Фінляндії, Ірландії, Греції, Італії, Норвегії, Бельгії, Португалії, Нідерландів) уможливив визначення загальних тенденцій, серед яких: глобалізація, демократизація, індивідуалізація, альтернативні шляхи отримання аграрної освіти, розвиток нормативно-правової бази, співробітництва країн щодо професійної підготовки фахівців та розвитку

аграрного сектору, спрямованість аграрної освіти на забезпечення якості сільськогосподарської продукції та захист навколишнього середовища (що відповідає ідеям сталого розвитку), впровадження загальноєвропейських стандартів в професійну підготовку фахівців аграрної галузі та ін.

Висновки до другого розділу вирізняються узагальненістю та розкривають особливості та тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Західної Європи.

У третьому розділі розкриваються особливості та специфічні риси професійної підготовки аграріїв у другій групі країн за критеріями класифікації за подібністю, до якої увійшли країни Східної Європи (Чехія, Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, Польща, Словенія, Словаччина, Болгарія, Румунія).

Для кожної з країн Східної Європи Заскалета С.Г. ретельно визначила особливі та специфічні тенденції, які співвідносяться із запропонованими авторкою освітньо-організаційним, фінансово-економічним критеріями та критерієм інтеграції навчання, науки і виробництва.

Висновки до третього розділу розкривають особливості та специфічні риси професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи та конкретизують тенденції підготовки аграріїв у цих країнах.

Логічним продовженням дисертаційного дослідження стало визначення провідних тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі у країнах Західної та Східної Європи на основі порівняльного аналізу, проведене у четвертому розділі. Вважаємо слушним у порівняльному аналізі відображення двох аспектів аграрної освіти, які є вкрай актуальними для України: 1) співробітництво країн ЄС щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі та сільського розвитку, що спрямоване на структурні зміни в аграрній галузі, розвиток міжнародного співробітництва у сфері професійної

підготовки фахівців аграрної галузі та розвиток сільської місцевості; 2) професійну підготовку фахівців аграрної галузі в країнах ЄС у контексті регіональних потреб забезпечення якості сільськогосподарської продукції та захисту навколишнього середовища, що сприяє збереженню навколишнього середовища, природних ресурсів, впровадження технологій органічного сільського господарства.

Дисертантка переконливо обґрунтувала спільні риси у професійній підготовці в країнах Західної та Східної Європи, серед яких: зближення навчання з виробництвом; синхронізація загальних тенденцій розвитку суспільства з розвитком професійної підготовки фахівців аграрної галузі; покращення міжнародного співробітництва, розширення горизонтального міжнародного співробітництва між країнами ЄС через міжвідомчі угоди; угоди між закладами освіти та обмін студентами, викладачами, вченими; підтримка на державному рівні розвитку зв'язків між промислово розвиненими країнами Західної Європи та країнами східної Європи з перехідною економікою; розвиток співробітництва між міжнародними організаціями та закладами, які здійснюють професійну підготовку фахівців аграрної галузі.

Ми погоджуємось із визначеними відмінностями у професійній підготовці аграріїв між країнами Західної та Східної Європи, які узагальнює дисертантка: зменшення кількості студентів, які бажають отримати аграрну освіту; низький рівень співвідношення кількості викладачів і студентів у навчальних закладах аграрної освіти та великими витратами на оснащення, модернізацію та технічне обслуговування майстерень; переважання кількості студентів-заочників у порівнянні зі стаціонаром у недержавних навчальних закладах; бажанням студентів отримати вищу освіту за кордоном. Зауважимо, що ці риси негативного характеру притаманні й аграрній освіті України.

Висновки до четвертого розділу добре узгоджені зі змістом і узагальнюють провідні тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі у країнах Західної та Східної Європи.

Особлива увага приділяється напрямам і перспективам співробітництва України з країнами ЄС щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі, що складає зміст п'ятого розділу.

Ми повністю схвалюємо ретельно проведений аналіз нормативно-правової бази України щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі, який засвідчив адаптацію українського законодавства до європейського, відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським співтовариством та їх державами-членами.

Чітко і послідовно визначається вектор модернізації національної системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні, який полягає у намірах нашої країни щодо входження в європейський освітній простір. Ґрунтуючись на аналізі нормативно-правової бази. Дисертантка конкретизує напрями модернізації: адаптація національної системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі до загальноєвропейської, реформування традиційних факультетів аграрних університетів та відкриття нових, інтернаціоналізація студентів та професорсько-викладацького складу, флексебільність у навчальних планах та в управлінській структурі навчальних закладів аграрної освіти з бізнесовими структурами, розвиток міжнародних зв'язків, застосування практик управління на основі партнерських відносин з зовнішніми зацікавленими сторонами у сфері методів стратегічного планування, застосування гнучких форм управління персоналом, різноманітність джерел фінансування, впровадження сучасних інформаційних технологій (дистанційне навчання, віртуальні університети), створення університетських спеціалізованих центрів дистанційного

навчання, поширення процесів кооперації та інтеграції, підготовка в університетах фахівців для дорадчих служб.

Належну увагу приділено напрямам співробітництва України і ЄС в галузі аграрної освіти, які відображають спільну політику щодо збереження навколишнього середовища, залучення інвестицій для фінансування наукових досліджень в аграрних університетах, залучення провідних іноземних наукових працівників до розроблення комплексних навчальних планів, впровадження інноваційних форм та методів навчання, організація міжнародних досліджень аграрного спрямування, стажування науково-педагогічних та педагогічних працівників на базі провідних аграрних підприємств та навчальних закладів країн ЄС, обмін талановитими студентами щодо навчання у магістратурі, участь викладачів у міжнародних конференціях, проектах, програмах з питань підготовки аграріїв, забезпечення моніторингу якості освіти.

Висновки до п'ятого розділу містять нові факти щодо напрямів і перспектив співробітництва України з країнами ЄС у професійній підготовці фахівців аграрного сектору.

Загальні висновки корелюють із завданнями дослідження і зроблено на належному рівні обґрунтованості та узагальнення.

Список використаних джерел містить 557 найменувань, з яких 207 є іноземними джерелами. Це засвідчує глибину наукового пошуку.

У дисертаційному дослідженні представлено 12 додатків, що містять: дані про структуру освіти, статистику щодо працевлаштування фахівців аграрного профілю у Данії; структуру освіти та типи навчальних закладів у Болгарії; вікові категорії учнів та студентів для різних типів навчальних закладів у Польщі та ін.

Результати дослідження можна рекомендувати для оновлення нормативно-законодавчої бази професійної підготовки в Україні, впровадження у практичну роботу навчальних закладів аграрного профілю, при підготовці студентів до зарубіжної практики, стажуванні викладачів у країнах ЄС тощо.

Оцінюємо дисертаційне дослідження Заскалети С.Г. як самостійну та завершену працю. Проте вважаємо за доцільне вказати на дискусійні моменти та висловити окремі побажання:

1. Вважаємо, що тема дисертаційного дослідження «Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу» сформульовано дуже широко, що передбачає аналізу підготовки майбутніх аграріїв на всіх освітніх рівнях (комерційні і технічні профучилища, профшколи, курси після шкільної підготовки різного типу з виходом на ринок праці, професійні коледжі, спеціалізовані та технічні гімназії, університети тощо, залежно від країни). Ми розуміємо складність проведення такого аналізу для 28 країн-членів ЄС. Тому було б варто зосередитись на університетах аграрного профілю(вищій освіті) і відобразити це у темі дослідження.

2. На нашу думку є дискусійною участь у міжнародних програмах і проектах як показник фінансово-економічного критерію порівняння професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС, адже не завжди така участь пов'язана із інвестиціями тощо.

3. Було б доцільним обґрунтування вибору Республіки Болгарія, Республіки Польща та Словацької Республіки для виокремлення особливостей професійної підготовки фахівців аграрної галузі у цих країнах.

4. Серед загальних тенденцій професійної підготовки в країнах Західної Європи визначено глобалізацію, демократизацію, індивідуалізацію, альтернативні шляхи отримання аграрної освіти. Такі ж тенденції є характерними й для країн Східної Європи. Проте, у висновках щодо

провідних тенденцій професійної фахівців аграрної галузі у країнах Західної та Східної Європи (стор.353) ці тенденції відсутні. Чому?

5. На нашу думку, при аналізі професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС було б варто конкретно розглянути дидактичний аспект: використання інформаційних технологій, підходи до визначення змісту навчальних програм, навчальних дисциплін, організацію індивідуальної роботи студентів, дистанційного навчання (тим більше, що дистанційна форма навчання розглядається як специфічна риса на стор.208 та інших сторінках дослідження). Важливість цього аспекту ми вбачаємо у його практичному значенні для викладачів університетів.

6. Вважаємо, що потребує уточнення відкриття нових факультетів з метою модернізації системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні, оскільки деякі з них вже успішно функціонують (аграрного менеджменту, садово-паркового господарства та ін.).

7. Наголошуємо, що додатки повинні гармонійно доповнювати зміст дисертаційного дослідження. Вважаємо, що деякі представлені у дисертації додатки не несуть додаткову корисну інформацію. Зокрема додаток Д (Узагальнені дані про вищі школи Данії в 2010/2011 році) містить лише один заклад. Додаток З (Перелік скорочень) варто відобразити у списку умовних скорочень на стор. 5. Відсутні додатки стосовно професійної підготовки фахівців аграрного профілю у Німеччині, Великій Британії та ін., які є провідними країнами ЄС.

Проте, наші дискусійні зауваження і побажання не торкаються принципово важливих результатів дисертаційного дослідження.

Широка апробація результатів на 42 науково-практичних і науково-методичних конференціях, в тому числі й міжнародних, засвідчують практичну результативність наукової праці Заскалети С.Г.

За комплексом одержаних результатів дисертаційне дослідження вносить вагомий вклад у наукову науку.

Зміст автореферату повністю відповідає змістові дисертаційної роботи.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату, опублікованих наукових праць дисертантки дає підстави для наступного висновку.

Дисертація Заскалети Світлани Григорівни «Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані теоретичні результати, що у сукупності є суттєвими для теорії і методики професійної освіти. Дисертаційна робота за обсягом, якістю та оформленням відповідає вимогам нормативних документів до докторських дисертацій, одержані висновки є обґрунтованими і достовірними. Заскалета Світлана Григорівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктор педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор

кафедри загальнотехнічних дисциплін

та професійної освіти

О.М.Джеджула

Особистий підпис
засвідчую



8.09.2015р.